

- **Ujemanje med glagolom in osebkom**
 - o Kakor smo videli zgoraj Ujemanje je del časovne morfologije
 - V stavkih, ki nimajo informacije o času, tudi imenovalniškega osebka ni – taki so nedoločniški polstavki.
- ujemanje ni tako trivialno in brezizjemno
 - ujemanje ni vedno z osebkom (oziroma tistim, kar se zdi kot osebek)
 - (1) *To mesto so Brežice; To niso sanje*
 - Tudi pri sestavljenih osebkih pridemo do nekaj posebnosti.
 - Dva edninska samostalnika bosta sprožila ujemanje v dvojini. Manj jasno je kaj naredimo s spolom. Ali naj se spol ravna po najbližjem samostalniku, ali naj vzamemo nezaznamovan moški spol ... spola ne moremo seštevati tako kot seštevamo število.
 - (2) *Žlica in zajemalka sta padli z mize.* ž.ed + ž.ed = ž.dv
 - a. *Dve žlici in ena zajemalka so padle z mize.* ž.dv + ž.ed = ž.mn
 - (3) *Žlica in nož sta padla z mize.* ž.ed + m.ed = m.dv
- **PRIREDNO ZLOŽENI OSEBEK Toporišč:**
- »Kadar je osebek priredno zložen, se rabi osebna glagolska oblika načeloma v dvojini ali množini, pač glede na to, koliko jeder ima tak zloženi osebek in v katerem številu so. Edninsko + edninsko + edninsko ali pa edninsko + needninsko jedro zahtevajo množinski povedek.«
 - Tudi tu imamo nekaj posebnosti. Četudi se zdi algoritem izračunavanja števila enostaven, če sta sestavljeni samostalniški zvezi v imenovalniku, uporabi dvojino, v vseh ostalih primerih uporabi množino, ga slovenščina očitno ne uporablja dosledno. Kombinacija dvojine in ednine, kot npr. v primeru (2a) sicer res da množino, a samo v tem vrstnem redu, če je dvojina bliže glagolu, se zdi povsem sprejemljiva tudi dvojina
 - 1. *Ena korcut in dve žlici sta padli z mize.*
 - Še bolj očitno pa je algoritem neupoštevan pri kombinacijah dveh dvojninskih samostalniških besednih zvez. Takrat se namreč kaj drugega kot dvojine niti ne da uporabiti.
 - 1. *Dve žlici in dva korcuta sta ležala pod mizo.*
 - 2. *Pod mizo sta ležali dve žlici in dva korcuta.*
 - To spominja na sestavljanje dveh samostalniških zvez s števniki 5 in več, kjer je ujemanje na glagolu enako kot če bi v osebku bila le ena taka zveze, torej 3. oseba srednjega spola ednine. O tem več kasneje.
 - V primerih, ko imamo v vezniški zvezi združena samostalnika dveh različnih spolov, je spol ujemanja tipično moški spol.
 - V primerih sestavljanja dveh množinskih samostalnikov, opazimo zanimiv pojav ujemanja z najbližjim sestavnikom.
 - 1. če se glagol nahaja za sestavljenim osebkom, se bo glagol

ujemal z drugim samostalnikom

2. če se glagol nahaja pred sestavljenim osebkom, se bo glagol ujemal s prvim samostalnikom

(4) *Teleta in krave so končno prišle do krme.*

(5) *Krave in teleta so končno prišla do krme.*

(6) *Do krme na pašniku so končno prišla teleta in krave.*

(7) *Do krme na pašniku so končno prišle krave in teleta.*

3. še bolj zanimivi so pojavi, kjer se en element glagolskega ujemanja nahaja pred sestavljenim osebkom, drug element pa za sestavljenim osebkom. V takšnih primerih se zdi možno različno ujemanje obeh glagolskih elementov, vsakega z bližjim delom sestavljenega osebka.

(8) *Včeraj so bila teleta in krave končno odpeljane v hribe.*

(9) *Upniki iz prvega odstavka tega člena se poplačajo po vrstnem redu, kot so **bile** [osebne služnosti in realna bremena] vpisana v zemljiški knjigi.*

4. V vseh takih primerih se sicer zdi možno tudi glagolsko ujemanje z moškim spolom. Ko smo preverjali te sodbe pri predavanju, sta dve študentki konstantno uporabljali moški spol na glagolu (pri vseh primerih, kjer sta bila samostalnika v sestavljenem osebku dveh različnih spolov).

(10) a. *[Teleta in krave] so se prodali včeraj.*

b. *Včeraj so se hoteli pasti [teleta in krave].*

- Podatki seveda niso tako čisti. Pri vseh omenjenih primerih najdemo nekaj variacije.
- o Marušič, Nevins in Badecker (2008) so izvedli vrsto eksperimentov, s katerimi so skušali natančneje določiti ujemanje osebka sestavljenega iz različnih samostalniških zvez. Nikakor ne vseh možnih kombinacij, saj je teh preveč.
 - Slovenščina ima 3 spole in 3 števila. Katera koli kombinacija spola in števila lahko pojavi na dveh položajih (prvi ali drugi sestavnik sestavljenega osebka) dobimo $(3 \times 3)^2 = 81$ kombinacij za osebke sestavljene iz dve samostalniških zvez in $(3 \times 3)^3 = 729$ kombinacij za osebke sestavljene iz treh samostalniških zvez. Pri čemer imamo osebek vedno možnost dati pred ujemajočo glagolsko besedo ali za njo, kar pomeni, da imamo pri dvosamostalniških osebkih 162, pri trosamostalniških sestavljenih osebkih pa 1458 različnih kombinacij.
 - Vendar se samostalniki, ki predstavljajo žive stvari, pogosto obnašajo drugače od samostalnikov za nežive stvari, pa tudi med „živimi“ samostalniki se tisti za ljudi pogosto obnašajo drugače od tistih za živali. S tem v mislih imamo dejansko 9 spolov:
 1. človeški moški spol, živi moški spol, neživi moški spol, človeški ženski spol, živi ženski spol, neživi ženski spol, človeški srednji spol, živi srednji spol in neživi srednji spol
 - Podobno velja za števila, saj se zveze s števnikami večjimi od 5 ne ujemajo v množini, taka samostalniška zveza sproža edninsko ujemanje. To pomeni, da imamo dejansko 4 števila.
 1. Ednina, dvojina, množina, »množina« nad 5

- Vseh možnih kombinacij osebkov z dvema samostalniškima zvezama je torej $(9 \times 4)^2 \times 2 = 2592$, za osebkove s tremi samostalniškimi zvezami pa to iznese $(9 \times 4)^3 \times 2 = 93312$ možnih kombinacij.
- Vsekakor preveč, da bi lahko tu pregledali vse možno kombinacije.
- Zadovoljili se bomo z nekaj izbranimi in morda najpovednejšimi kombinacijami.
 - Kombinacija dveh enakih množinskih samostalniških zvez (npr. M.Mn+M.Mn) bo najpogosteje (skoraj sto odstotno) zahtevala ujemanje v spolu in številu obeh samostalniških zvez.
 - Sestavljanje različnospolnih samostalniških zvez pa prinese rezultate predstavljene v tabeli 1. Tabela predstavlja rezultate eksperimenta izvedenega na UNG (MNB 2008), kjer so govorci tvorili stavke na podlagi vzorčnega stavka z enostavnim osebkom in posebej predstavljenega sestavljenega osebka. Vsak govorec je tako naredil približno 120 stavkov, pri čemer je med njimi bilo 60 mašil. Vsak tip sestavljenega osebka je imel 6 testnih stavkov, tako da je skupno število relevantnih stavkov okoli 100 (vsi govorci niso vedno uspeli sestaviti ciljnega stavka, zato je absolutno število ne ujema med pogoji).

		S.Mn	Ž.Mn	M.Mn
Osebek → glagol	S.Mn+M.Mn	5		84
Osebek → glagol	Ž.Mn+ M.Mn	1	10	88
Osebek → glagol	M.Mn +S.Mn	27	1	61
Osebek → glagol	M.Mn +Ž.Mn	4	25	71
Osebek → glagol ¹	S.Mn+Ž.Mn	26	22	55
Osebek → glagol	Ž.Mn+S.Mn	56	23	21

Tabela 1

- Če odmislimo vse rezultate, kjer ima možno ujemanje le eno pojavljanje, kar zelo očitno kaže na napako, in vsa ujemanja z manj kot 10%, saj so ti podatki nezanesljivi. Dobimo sliko predstavljeno v tabeli 2. Rezultati so tu predstavljeni v odstotkih.

			S.Mn	Ž.Mn	M.Mn
A	Osebek → glagol	S.Mn+M.Mn			100
B	Osebek → glagol	Ž.Mn+M.Mn		10	90
C	Osebek → glagol	M.Mn+S.Mn	31		69
Č	Osebek → glagol	M.Mn+Ž.Mn		26	74
D	Osebek → glagol	S.Mn+Ž.Mn	25	21	54
E	Osebek → glagol	Ž.Mn+S.Mn	56	23	21

Tabela 2

- Ko se osebek nahaja za glagolom, je slika malenkostno drugačna. Še vedno pa je ujemanje z najbližjim sestavnikom sestavljenega osebka zelo očitno.

			S.Mn	Ž.Mn	M.Mn
F	Glagol → osebek	S.Mn+M.Mn	74		26
G	Glagol → osebek	Ž.Mn+M.Mn		61	39
H	Glagol → osebek	M.Mn+S.Mn			100
I	Glagol → osebek	M.Mn+Ž.Mn			100
J	Glagol → osebek	S.Mn+Ž.Mn	71		29
K	Glagol → osebek	Ž.Mn+S.Mn	11	72	17

Tabela 3

1 Ta in ena vrstica niže sta iz enega prejšnjih eksperimentov, kjer so dijaki končnice zapisovali na liste papirja.

- Opazimo lahko, da imamo dejansko tri strategije
 - o Ujemanje v moškem spolu, ki je nekakšen nezaznamovan spol
 - o Ujemanje z najbližjim delom sestavljenega osebka
 - o Ujemanje s prvim delom sestavljenega osebka
- Zdi se da so te tri strategije razporejene približno enakomerno, s tem da je biti bližje pomembnejše kot biti prvi in da je ujemanje v nezaznamovanem spolu najmočnejše. Rezultate si lahko skušate sešteti sami. Najdemo le dve pravi odstopanji, izostanek ujemanja v srednjem spolu v A in obstoj ujemanja v srednjem spolu v primeru K. Nepričakovan je tudi večji delež ujemanja v Sr-spolu v primeru D, vendar je prav možno, da je to še območje možnih napak
 - o Ko vse tri strategije konvergirajo je rezultat 100% – H in I
- Neglede na dejanske rezultate in načina njihove razlage smo vsekakor potrdili, da je ujemanje z najbližjim delom sestavljenega osebka ena možnih strategij. Sedaj se torej postavi vprašanje, **kako bi to strategijo razložili s skladijskimi procesi.**
- Analiza z elipso (Aoun, Benmamoun & Sportiche 1998)
 - o Recimo, da imamo v primerih, kjer ne pride do popolnega ujemanja med glagolom in obema deloma sestavljenega osebka precej bolj zapleteno zgradbo. Recimo, da je osebek sestavljen le navidezno, saj gre dejansko za dva priredno zložena stavka z enostavnim osebkom, iz katerih je izpuščeno vse, kar se podvoji.

(11) [~~Teleta so končno prišla do krme~~] in [krave so končno prišle do krme]

(12) [Do krme so končno prišla Teleta] in [~~do krme so končno prišle krave~~]
 - o Takšna analiza seveda predvidi kopico zanimivih posledic.
 - o Če je res govora o dveh ločenih stavkih in če je v vsakem teh stavkov res samo en del sestavljenega osebka, bi navezovalni elementi v preostanku stavka ne smeli biti navezani na celotni sestavljeni osebek ampak le na enega njegovih delov – tistega, v katerega stavku se nahajajo. Vendar navezovalni element *drug drugega* v (13) razumemo drugače. Krava in teleta so v (13) skupaj trčile drug ob drugega (krava v teleta ali teleta v kravo ...)

(13) *Krava in njena teleta so trčila drug ob drugega.*

 - o Pa tudi, ker je prvi samostalnik v sestavljenem osebku v (13) v ednini, bi analiza, ki pravi, da gre pri delnem ujemanju za sestavljanje dveh stavkov predvidela, da je celoten stavek dejansko stavek (14) in da je sestavljen iz stavkov (14a) in (14b), vendar je stavek (14a) zelo očitno neslovničen saj *drug drugega* potrebuje množinski osebek.

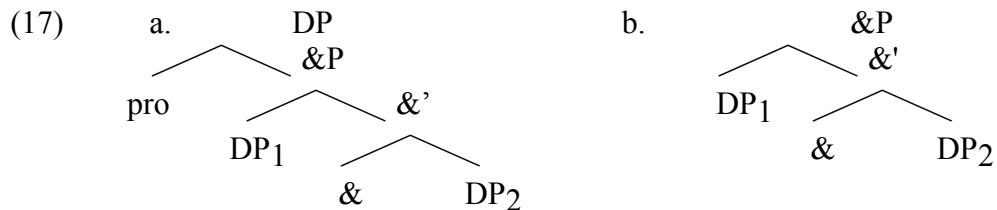
(14) [~~Krava je trčila druga ob drugo~~] in [njena teleta so trčila drug ob ...]

 - a. **Krava je trčila druga ob drugo.*
 - b. *Njena teleta so trčila drug ob drugega.* - o Podobna logika velja za stavek (15). Stavek razumemo, kot da so se krave in teleta pasla na istem travniku, ne pa, kot razviti stavek predvidi, da so se teleta pasla skupaj in krave skupaj, ne pa, da so se vse živali pasle skupaj.

(15) *Krave in teleta so se pasla skupaj.*

(16) *Krave so se pasle skupaj in teleta so se pasla skupaj.*

- Analiza z dvema zgradbama sestavljenih osebkov (Citko 2004)
 - o Po tej analizi, ki razloži le ujemanje s prvim sestavnikom, ko je glagol v poziciji pred osebkom, ima sestavljen osebek dve različni zgradbi. V eni možnih zgradb se nad celotnim osebkom nahaja zaimek, ki nosi vse potrebne lastnosti samostalniške zveze in ki tudi sproži ujemanje z glagolom, vendar je to ujemanje s celotnim sestavljenim osebkom. V primerih, kjer dobimo le delno ujemanje, pa pride vedno do ujemanja s prvim delom sestavljenega osebka, saj je ta v zgradbi nadrejen drugemu in ima, ker je na samem robu vezniške zveze, dostop do zunanjšega stavka. Sestavljeni osebek je torej lahko (17a) ali (17b)

- o Vendar ta analiza ne more razložiti vseh slovenskih podatkov. Slovenščina namreč (drugače od Poljščine, za razlago katere je bila razvita ta teorija) pozna tako ujemanje s prvim sestavnikom kot tudi ujemanje z drugim sestavnikom.
- Obstaja še nekaj drugih možnih analiz, ki pa vse propadejo na slovenskih podatkih. Enako velja tudi za Marušič, Nevins & Saksida (2007), ki ne morejo razložiti (18). (18) morda najboljše razložijo ravno Aoun, Benmamoun & Sportiche (1998)

(18) *Dve kravi in dva konja sta se pasla na pašniku.*

(19) *??Dve kravi in dva konja sta se zaletela drug v drugega.*

Pri sestavljanju osebka s samostalnikom v dvojini obstaja je še nekaj dodatnih vprašanj.

(20) *Krava in dva konja sta se pasla na travniku (??zaletela drug v drugega).*

(21) *Kozarca in krožnika sta bila umazana.*

(22) *Kozarec in krožnika sta bila umazana.*

(23) *??Kozarca in krožnika sta stala eden vrh drugega.*

(24) *??Kozarca in krožnika sta stala drug na drugem.*

- Zanimivi so tudi primeri, kjer je v sestavljeni osebku dodana samostalniška zveza s števnikom, ki sproža ujemanje v srednjem spolu ednine (več o tem v Marušič 2009).

(25) a. [*Šest fantov*] **je** *brcalo* žogo po igrišču.

b. *Po dvorišču* **je** žogo *brcalo* [*šest fantov*].

(26) a. [*Nekaj deklic*] **je** *bilo zbranih* na travniku.

b. *Na Travniku* **je** *bilo zbranih* [*nekaj deklic*].

- Tudi, ko imamo v osebku dve taki samostalniški zvezi, je glagolsko ujemanje še vedno ednina srednji spol.

(27) a. [*Šest fantov in nekaj deklic*] **je** *brcalo* žogo po igrišču.

b. [*Nekaj deklic in osem fantov*] **je** *bilo zbranih* na travniku.

(28) a. [*Šest kladiv in trideset cvekov*] **se je** *valjalo* po mizi.

b. *Po mizi se je* *valjalo* [*šest kladiv in trideset cvekov*].

c. [*Šest kladiv in trideset cvekov*] **je** *bilo spravljenih* v predalu.

- V takšnih primerih je ujemanje v moškem spolu množine neslovnično oziroma je možno le, če za osebkom naredimo pavzo, kar pa je očiten znak, da je zgradba povsem drugačna, zelo verjetno nekaj na temo (29)c.

(29)

- a. * [Šest fantov in šest deklet] **so** brcali žogo po igrišču.
- b. * [Šest deklic in osem fantov] **so** bili zbrani na travniku.
- c. [Šest deklic in osem fantov], (oni) **so** bili zbrani na travniku.

- Zanimivo je, da se v primeru sestavljanja števniske samostalniške zveze in običajne množinske samostalniške zveze izmenjujeta množinsko in edninsko ujemanje.
- Ko je glagolu bliže običajna množinska samostalniška zveza, (30), se glagol ujema v množini. Ko pa je glagolu bližja samostalniška zveza s števnikom višjim od 5, (31), je ujemanje skoraj nujno v srednjem spolu edine.

- (30)
- a. [Pet stanovanj in vse hiše] **so** se prodale zelo poceni.
 - b. [Pet hiš in vsa stanovanja] **so** se prodala zelo poceni.

- (31)
- a. [Vse hiše in pet stanovanj] se **je** prodalo zelo poceni.
 - b. [Vsa stanovanja in pet hiš] se **je** prodalo zelo poceni.

- V primerih (30) se zdi možno tudi ujemanje v moškem spolu množine, ki je tipično možno v vseh primerih s sestavljenim osebkom z dvema samostalnikoma različnih spolov, (17)a. Ujemanje v moškem spolu je precej slabše v primerih (31), ko je glagolu bližja samostalniška zveza s števnikom, (32)b-c. Da pa se dobiti tudi kak primer, kjer je ujemanje v moškem spolu množine bolj običajno, zdi se, da pri tem igra vlogo živost oziroma človeškost samostalnika, (32)č-d, ali pa tudi nepomembnost, ki jo prinese kvantifikator 'nekaj', (32)g. Če damo osebek za glagol, se zdi ujemanje v moškem spolu množine skoraj nemogoče.

- (32)
- a. ? [Pet hiš in vsa stanovanja] **so** se prodali zelo poceni.
 - b. * [Vse hiše in pet stanovanj] se **je** prodalo zelo poceni.
 - c. ?* [Vse hiše in pet stanovanj] **so** se prodali zelo poceni.
 - č. [Trije piloti in nekaj stevardes] **so** pili kavo v letališkem baru.
 - d. ?* [Trije piloti in nekaj stevardes] **je** pilo kavo v letališkem baru.
 - e. V letališkem baru **je** kavo pilo [nekaj stevardes in trije piloti].
 - f. * V letališkem baru **so** kavo pili [nekaj stevardes in trije piloti].
 - g. [Piloti in nekaj stevardes] **je** pilo kavo v letališkem baru.

Do dodatnih čudnosti pridemo v kombiniranem samomnožinskih samostalnikov

- (27) Srajca in gumbi lepo pašejo skupaj.
Srajca in hlače lepo pašejo skupaj.
Hlače in srajca lepo pašeta skupaj.
Gumbi in srajca lepo pašejo skupaj.